



**Complexnummer: 521705**

Smallepad 5  
3811 MG Amersfoort  
Postbus 1600  
3800 BP Amersfoort  
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56  
E info@cultureelerfgoed.nl

---

*Complexnaam*

Fort Sabina

*Aantal complexonderdelen*

3

*Monumentnummers van complexonderdelen*

521706, 521707, 525988

*Woonplaats*

Fijnaart

*Gemeente*

Moerdijk

*Provincie*

Noord-Brabant

*Locatie van het hoofdobject*

Fijnaart, Noordwesthoek polder

*Complexomschrijving*

**Inleiding.**

Het FORT Sabina-Henrica is in 1810-1811 aangelegd in de noordwesthoek van de Sabina-Henricapolder ter bescherming van de scheepvaart op Volkerak en Hellegat. Het werd tot 1913 De Ruyter genoemd en ging als gevolg van de Vestingwet van 1874 fungeren als verdediging tegen vijandelijke vlooteenheden op het Volkerak en het bestrijken van een versperring met schoktorpedo's. Het maakte daarbij deel uit van de Stelling van het Volkerak en het Hollandsch Diep. In 1879-1883 werd het geheel gewijzigd en uitgebreid. Het kreeg toen zijn huidige vorm met Ambachtelijk-Traditionele elementen. Ten noorden bevindt zich een VAARTUIGENLOODS. Tot het complex behoort een in 1885 gebouwde INUNDATIESLUIS. In 1890-1891 werd een waarnemingspost gebouwd. In 1924 werd het werk opgeheven als vestingwerk. In 1953 liep het fort schade op bij de watersnoodramp. De gracht is sindsdien versmald, de brug vervangen door een dam. De vernielde bewakerswoning is door een nieuwe vervangen. Deze valt buiten de bescherming.

**Omschrijving.**

Het fort was oorspronkelijk een vijfhoekige gesloten redoute met een verdedigbare toren en een stenen wachthuis. Thans is het een fort van onregelmatige vijfhoekige vorm met drie enkelvoudige en een dubbele caponnière. Ten noorden bevindt zich een Artillerieloods. Nabij het fort bevindt zich de in 1884 gebouwde inundatiesluis.

**Waardering.**

---

\* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

\*\* Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



Het complex van fort Sabina-Henrica is van algemeen belang. Het heeft cultuurhistorische waarde als uitdrukking van de ontwikkelingen van de landsverdediging en de krijgskunst in de negentiende eeuw en de plaats die het innam als schakel in de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het heeft architectuurhistorische waarden wegens de gecompliceerde bouwgeschiedenis en het gebruik van traditionele baksteenbouw en de voor die tijd moderne betontechniek. Het heeft ensemblewaarden wegens de relatie tussen fort, magazijn en het omliggende open poldergebied. Het is relatief gaaf bewaard gebleven.

---

\* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

\*\* Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



## Monumentnummer\*: 521706

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	27 mei 2002
Kadaster deel/nr	82804/160

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Fijnaart	Moerdijk	Noord-Brabant

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Fijnaart	Noordwesthoek polder

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Fijnaart	L			185

### Omschrijving\*\*

#### Inleiding.

Het FORT Sabina is in 1810-1811 aangelegd in de noordwesthoek van de Sabina-Henricapolder ter bescherming van de scheepvaart op Volkerak en Hellegat. Het werd aanvankelijk De Ruyter genoemd en ging als gevolg van de Vestingwet van 1874 fungeren als verdediging tegen vijandelijke vlooteenheden op het Volkerak en het bestrijken van een versperring met schoktorpedo's. Het maakte daarbij deel uit van de Stelling van het Volkerak en het Hollandsch Diep. In 1879-1883 werd het geheel aanzienlijk gewijzigd en kreeg toen zijn huidige vorm met Ambachtelijk-Traditionele elementen.

#### Omschrijving.

Het werk is gelegen binnen een omgrachting en heeft een vijfhoekige vorm met op drie hoeken een enkelvoudige caponnière en op de vierde, zuidelijke hoek een dubbele. Het geheel wordt betreden via een dam en een betonnen wachthuis. Dit wachthuis heeft een gebosseerd gepleisterde gevel van vijf vakken met geblokte en gegroefde pilasters en getoogde en van ijzeren luiken voorziene muuropeningen. Het wordt afgedekt met een kroonlijst. Door het gebouw loopt een gewelfde doorgang. De achtergevel is gepleisterd. Midden op het terrein ligt de voormalige verdedigbare toren van 1810-1811. Deze maakt thans met zijn zeer verweerde uit IJsselstenen gemetselde gevel deel uit van het aangeaarde kazernegebouw, dat keuken, bergingen en ziekenboeg bevatte. Inwendig heeft de voormalige 'tour modèle' een rechthoekige in schoon metselwerk uitgevoerde ruimte met segmentvormig afgesloten muurnissen en een omlopend tongewelf, dat in het midden rust op een vierkante kolom. Het kazernegebouw heeft een in machinale baksteen opgetrokken gevel van acht vakken waarin segmentvormig afgesloten en beluikte raam- en deuropeningen. De openingen zijn in groepen van drie geplaatst onder een ontlastingsboog, die correspondeert met het inwendige tongewelf. Een der sluitstenen draagt het jaartal 1880. De muuropeningen geven toegang tot in schoon metselwerk uitgevoerde ruimten. Deze hebben deels ijzeren

\* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

\*\* Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



en houten balklagen. In de op de toren aansluitende travee vinden we troggewelven op ijzeren profielen, de overige ruimten hebben segmenttongewelven. De muren zijn hier gewit met zwarte plint. Achter de kazerne bevindt zich een dubbelwandig kruit- en projectielenmagazijn uit 1881 met bergruimten en vier tongewelven. Voor het vervoer werd gebruik gemaakt van nog steeds aanwezig smalspoor. Tevens bevindt zich hier een remise uit 1866 met twee tongewelven. De vier caponnières zijn bereikbaar via ondergrondse gangen en hebben in kiezelbeton met toeslag van baksteensplit opgetrokken muurwerk. De gangen werden geprefabriceerd uit cement in de Nederlandsche Cement Steenfabriek te Delft. De dubbele caponnière heeft een verlande gracht en een berging uit 1884. Tegen de omwalling bevinden zich aan de zuidwest- en westzijde geschutsofstellingen met de bijbehorende in beton opgetrokken kruit- en projectielenmagazijnen. De sporen van de geschutsemplacements voor de zeven zware 24-centimeter kanonnen van het type Y zijn nog herkenbaar.

#### Waardering.

Het fort Sabina-Henrica is van algemeen belang. Het heeft cultuurhistorische waarde als uitdrukking van de ontwikkelingen van de landsverdediging en de krijgskunst in de negentiende eeuw en de plaats die het innam als schakel in de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het heeft architectuurhistorische waarden wegens de gecompliceerde bouwgeschiedenis met een veelheid aan onderdelen waaronder toren, kazernegebouw, kruitmagazijn, etc. Het is een toonbeeld van het gebruik van traditionele baksteenbouw en voor die tijd moderne betontechniek. Het heeft ensemblewaarden wegens de relatie tussen fort, magazijn en het omliggende open poldergebied. Het is relatief gaaf bewaard gebleven.

#### Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

#### Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

#### Functie

Fort

\* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

\*\* Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



## Monumentnummer\*: 521707

Status rijksmonument  
Inschrijving register\* 27 mei 2002  
Kadaster deel/nr 82804/120

Woonplaats\* Gemeente\* Provincie\*  
Heijningen Moerdijk Noord-Brabant

Locatiennaam Locatieomschrijving  
Fijnaart Noorden/westen van fort

Kadastrale gemeente\* Sectie\* Kadastraal object\* Appartement aanduiding Grondperceel  
Fijnaart L 181

### Omschrijving\*\*

#### Inleiding.

De VAARTUIGENLOODS is tussen 1879 en 1883 tot stand gekomen ten noorden van het fort Sabina-Henrica. Het gebouw vertoont een mengeling van Ambachtelijk-Traditionele vormen.

#### Omschrijving.

Loods opgetrokken uit machinale baksteen en afgedekt met zadeldaken. De loods ligt zeer markant ten noorden van het fort en bestaat uit drie parallel liggende en aan elkaar gebouwde hallen met een lengte van 10 traveeën. De voorgevel heeft brede korfboogvormig gesloten poorten met natuurstenen sluitsteen. De poorten bevinden zich in spaarvelden met brede lisenen, afgesloten met klimmende rondboogfriezen. De friezen volgen de lijn van het flauw hellende zadeldak met overstek en een bedekking van dakleer. De lange zijgevels zijn voorzien van hooggeplaatste ramen onder licht getoogde strekken. De achtergevel heeft dezelfde ramen, geplaatst in spaarvelden, welke met klimmende friezen worden afgesloten. De rechter zijgevel en de achtergevel zijn gepleisterd. Inwendig worden de drie beuken van elkaar gescheiden door twee arcaden met rondbogen. De bekapping bestaat uit polonceauspanten met houten beschoot.

#### Waardering.

De artillerieloods bij fort Sabina-Henrica is van algemeen belang. Het gebouw heeft cultuurhistorische waarde als uitdrukking van de ontwikkelingen van de landsverdediging en de krijgskunst in de negentiende eeuw en de plaats die het fort innam als schakel in de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het heeft architectuurhistorische waarden wegens de sobere stijl en de eenvoud van de traditionele baksteenbouw. Het heeft ensemblewaarden wegens de relatie tussen fort, magazijn en het omliggende open poldergebied. Het is

\* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

\*\* Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



relatief gaaf bewaard gebleven.

*Hoofdcategorie*

Handelsgebouwen, opslag- en transportgebouwen

*Subcategorie*

Opslag

*Functie*

Loods



## Monumentnummer\*: 525988

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	27 mei 2002
Kadaster deel/nr	82927/188

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Fijnaart	Moerdijk	Noord-Brabant

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Fijnaart	Noorden/westen van fort

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Fijnaart	L			1
Fijnaart	L			59

### Omschrijving\*\*

#### Inleiding.

De INUNDATIESLUIS is in 1885 tot stand gekomen ten noordwesten van het fort Sabina-Henrica. Het object vertoont Ambachtelijk-Traditionele baksteenvormen. De sluis is een der inundatiesluizen van de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

#### Omschrijving.

Sluis opgetrokken uit machinale baksteen in kruisverband en afgedekt met rollagen en dekplaten in hardsteen. De sluis is opgenomen in het dijklichaam en bestaat uit twee rechtgesloten openingen en doorgangen die via houten schotbalkdeuren in hardstenen sponningen worden afgesloten. De schotbalkdeuren konden bediend worden door middel van een gietijzeren windwerk met tandwielen. Voor de deuren bevinden zich hardstenen schotbalksponningen.

#### Waardering.

De inundatiesluis bij fort Sabina-Henrica is van algemeen belang. Het object cultuurhistorische waarde als uitdrukking van de ontwikkelingen van de landsverdediging en de krijgskunst in de negentiende eeuw en de plaats die het fort innam als schakel in de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het heeft architectuurhistorische waarden wegens de eenvoud van de traditionele baksteenbouw. Het heeft ensemblewaarden wegens de relatie tussen fort, magazijn en het omliggende open poldergebied. Het is relatief gaaf bewaard gebleven.

*Hoofdcategorie*

*Subcategorie*

*Functie*

\* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

\*\* Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



Weg- en waterbouwkundige werken

Waterkering en -doorlaat

Inundatiesluis (C)